

## เทศน์เช้า วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังเทศน์ ฟังเทศน์คือแจกแจงเรื่องของเราไง เรื่องของเราคือความสุขความทุกข์ในใจของเรา ความสุขความทุกข์ในใจของเรานั้นมันหมักหมมอยู่ในใจ แต่สังคม คำว่าสังคม เราอยู่ด้วยกันด้วยความอบอุ่น ความอบอุ่น ความคุ้นเคยกัน การช่วยเหลือเอื้องานกัน นี่จิตใจมันอบอุ่น อบอุ่นจากเภทจากภัย แต่ในหัวใจของเรา เห็นไหม ในสโมสรรสันนิบาตทุกดวงใจว่าแห่ว

นี่ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดอย่างนั้นนะ ในสโมสรรสันนิบาต งานเลี้ยงรื่นเริง แต่ทุกดวงใจว่าแห่ว เห็นไหม แล้วพูดถึงว่าเราอยู่ในสังคมที่ว่าเราคุ้นชินกัน เราคุ้นเคยกัน เรามีแต่ความอบอุ่น อบอุ่นเพราะความคิดใจ ความคิดที่คน คนเกิดมาแล้วมีความกลัวเป็นสมบัติ มีความกลัวอยู่ในจิตได้สำนึก มันกลัวไปทุกอย่างแหละ กลัวว่าชีวิตนี้จะเป็นอย่างใด กลัวว่าตายแล้วจะไปไหน กลัวว่าเกิดมาแล้วจะไปไหน นี่มันมีความกลัว พอมีความกลัวขึ้นมา เห็นไหม ถ้าเราอยู่กับสังคม อยู่กับหมู่คณะมันอบอุ่น แต่ในดวงใจมันก็ว่าแห่วใจ

ฉะนั้น ฟังธรรมๆ ฟังตรงนี้ เวล่านักบริหารเราต้องการมืออาชีพ คำว่ามืออาชีพนะ ถ้ามีมืออาชีพเขาต้องวิเคราะห์วิจัยตามเหตุผลนั้น เวลาเราทำธุรกิจในรอบครัว เขาบอกว่านี่บริหารแบบครอบครัว นี่เราเกิดในครอบครัวเหมือนกัน ถ้าเกิดในครอบครัวของเรา ถ้าเรารับจ้างบริหารล่ะ? เราออกไปบริหารเราก็เป็นมืออาชีพเหมือนกัน แต่เวลากลับมาในครอบครัวของเราล่ะ? กลับมาในครอบครัว ในธุรกิจครอบครัวของเรา เราก็จะดูแลในครอบครัวของเรา แต่เวลาเรารับจ้างบริหาร เราออกไปเป็นผู้จัดการ ผู้บริหารองค์กรต่างๆ นี่มืออาชีพ

คำว่ามืออาชีพนะ ในการปฏิบัติอาชีพ...เรามาวัดมาวากัน ดูพระบวชมาแล้ว นี่นักปฏิบัติอาชีพ เพราะอะไร? เพราะเราเอาจริงเอาจังของเราไป ถ้านักปฏิบัติสมัครเล่น นี่เรามาวัด มาวัดเสร็จแล้วเราประพฤติปฏิบัติแล้วเราต้องกลับ เราต้องกลับ เรามาวัดแล้วจิตใจทำ ๒ หน้าที อีกใจ

หนึ่งก็อยากประพฤติปฏิบัติ อิกใจก็วิตกกังวลว่าหน้าที่การงานของเรา นี่เอามาคิดเอามา โคร้ครวญ

ถ้าความโคร้ครวญ ถ้าคนมีสติปัญญาเนะ ถ้าเอาสิ่งนั้นมาโคร้ครวญ โคร้ครวญด้วยปัญญา อบรมสมาธิ โคร้ครวญด้วยปัญญาเนะ ปัจจุบันนี้เราอยู่ที่นี้ บ้านของเรา เราจากบ้านของเรามา บ้านนี้หน้าที่การงานมันอยู่ที่บ้าน ทำไมเราไม่เอาหัวใจของเราไว้กับเราในปัจจุบันนี้ ถ้าเอาหัวใจของเราไว้ในปัจจุบันนี้ นี่มันห่างไกลจากที่เราอยู่มันก็ร้อยกิโลเมตร ถ้ามันอยู่ก็ร้อยกิโลเมตร ถ้าเหตุการณ์เกิดในปัจจุบันนี้เราทำอะไรไม่ได้หรอก แต่ทำไมจิตใจมันไปพะว้าพะวงมากนั้

นี่ถ้าสอนใจด้วยปัญญา เห็นไหม สอนใจด้วยปัญญา นี่เอาเหตุการณ์นั้นมาสอนหัวใจของเรา ถ้ามันสอนหัวใจของเราด้วยเหตุด้วยผล ไซ้ ถ้าในปัจจุบันนี้มันเกิดสิ่งใดขึ้นมา เราอยู่ห่างไกล กันเท่าไหร่ เราจะไปคุ้มครองดูแลได้อย่างไร? มันคุ้มครองดูแลไม่ได้หรอก เพราะมันอยู่ห่างกัน มาก ฉะนั้น หัวใจของเราไม่ต้องไปวิตกกังวล ไม่ต้องให้มันออกไปคิดที่บ้านนั้น ให้กลับมาอยู่ที่ หัวใจของเรา ถ้ามันกลับมาอยู่ที่หัวใจของเรา นี่มันอยู่ที่ปัจจุบัน

ถ้าอยู่ในหัวใจของเรา เห็นไหม เราเดินจงกรม นั่งสมาธิ ภavana ใจนี้มันอยู่กับเรา แต่ถ้า เราเดินจงกรม นั่งสมาธิ ภavana ใจมันไปอยู่ที่บ้าน นี่ร่างกายอยู่ที่วัด แต่หัวใจมันไปอยู่ที่บ้าน หัวใจมันออกไปรับรู้สิ่งข้างนอกไปหมดเลย นี่มันไม่เป็นมืออาชีพ ถ้ามันเป็นมืออาชีพละ? มืออาชีพนะ การเคลื่อนไหวของใจมันรู้ของมันนะ ถ้าจิตใจของเราเนะ ถ้าจิตใจของเราปกติ จิตใจของเราดีมันจะมีหลักมีเกณฑ์ของมัน คำว่ามีหลักมีเกณฑ์มันอบอุ่นไ้ นี่ปฏิบัติเนะ ถ้าเราปฏิบัติ ถ้าเป็นมืออาชีพนะ เวลาจิตมันเสื่อม พอจิตมันเสื่อมนะมันก็ตั้งสติไว้ จะเสื่อมให้มันเสื่อมไป ไหน?

นี่เวลาหลวงตาท่านไปอยู่กับหลวงปู่มัน เวลาจิตเสื่อมๆ เวลาไปหาหลวงปู่มัน หลวงปู่ มันบอกว่า “มหา อย่าเสียใจไปเลย จิตนี้ก็เหมือนเด็กๆ เด็กๆ มันหากินไม่เป็นหรอก เด็กๆ มัน ต้องยื่นมือขอพ่อแม่มัน”

จิตนี้เนะเวลามันวิ่งออกไปข้างนอก เวลามันเสื่อมมันก็คิดไปร้อยแปดพันเก้านั่นแหละ กำหนดพุทโธ พุทโธไว้ พุทโธนี้เป็นอาหารของใจ กำหนดพุทโธ พุทโธไว้ เด็กพอมันหิวขึ้นมาเนะ เตี้ยวมันต้องกลับมากินข้าวที่นี้ไ้เง มันจะวิ่งไปไหนให้มันวิ่งไป มันจะไปไหนให้มันไป

มันจะเสื่อมขนาดไหนให้มันเสื่อมไป เรากำหนดพุทธโศกของเราไว้ แต่ไม่ พอจิตมันเสื่อมนะ เด็กมันไปเที่ยวเล่นนะก็วิ่งหามันไง วิ่งหามันเด็กมันยังไปไกล วิ่งหาที่ไหนมันก็หาไม่เจอ

นี่ก็เหมือนกัน เราคิดของเราไง อ้าว ก็เด็กเราหาย จิตเราหาย ความรู้สึกเราหาย ถ้าความรู้สึกเราหายเราจะนอนใจได้อย่างไร? เราก้วิ่งหาความรู้สึกเราใช่ไหม? วิ่งหาใจเราใช่ไหม? ยิ่งวิ่งหา ยิ่งไม่เจอไง แต่ถ้าเราพุทธโศก พุทธโศก เห็นใหม่ เราสะสมไว้ สะสมเงินทองไว้เถอะ เด็กวูลูก มันจะแบมือมาขอเองแหละ มีเท่าไรให้เด็กวูลูกก็จะแบมือมาขอ นี่เราพุทธโศก พุทธโศกไว้ละ พอพุทธโศกไว้ สตินี้ใครระลึกพุทธโศก?

เวลาองค์ของสมาธิ เห็นใหม่ วิตก วิจารณ์ ...พุทธโศก ถ้าพุทธโศกมันอยู่ในหนังสือมันก็เป็นพุทธโศก มันเป็นชื่อพุทธโศกแล้วอยู่ในหนังสือ เราเขียนพุทธโศกไว้สิ เขียนพุทธโศก เราพูดอัดเทปไว้พุทธโศก เราเปิดฟังสิมันก็เป็นพุทธโศก นี่พุทธโศกอย่างนั้นมันเป็นเรื่องของธาตุ เรื่องของวัตถุ มันไม่ใช่เรื่องความจริง แต่เราระลึกสิ คิดถึงบ้าน คิดถึงหน้าที่การงานแล้วมันทุกข์มันร้อน คิดถึงพุทธโศกสิ ถ้าเราคิดถึงพุทธโศกนี่วิตกเกิดขึ้น จิตมันไปเกาะที่พุทธโศก

นี่เกาะพุทธโศก จิตมันไปเกาะ จิตที่มันไปคิดร้อยแปดพันเก้า นั่นแหละ มันไปของมันเพราะมันไม่มีหลักยึด มันไม่มีที่อาศัยมันก็คิดร้อยแปดพันเก้า พอมันมาคิดพุทธโศกมันระลึกพุทธโศก ระลึกขึ้น นี่วิตกขึ้น วิตกคือการกระทำ ถ้าเราไม่วิตกขึ้นมันก็ไม่มีความ พอเราวิตกขึ้นมา วิตก วิจารณ์ พุทกับโศก วิตก วิจารณ์ วิตกว่าพุทธโศก พุทธโศก พุทธโศก เห็นใหม่ มันเกิดปีติ เกิดปีติถ้ามันสงบระงับเข้ามา เกิดปีติ เกิดสุข เกิดเอกัคคตารมณ์จิตมันตั้งมั่น

นี่จิตใจที่มันหาย มันเร่ร้อนของมันไป เรานึกพุทธโศก พุทธโศกไว้อาหารมันอยู่ที่นี้ มันต้องวิ่งกลับมาที่นี้ มันต้องวิ่งกลับมาหาอาหารของมัน แต่ถ้าความไม่เข้าใจ นี่เราไม่ใช่มี้อาชีพ เราไม่ใช่มี้อาชีพนะ เราก้เข้าใจว่า เข้าใจว่าสิ่งที่หายเราต้องหามัน สิ่งที่หายเราต้องค้นคว้ามัน ค้นคว้ามันจะได้เจอไง ไปตามมันแล้วจะได้กลับมาหาเราไง ยิ่งตามไปมันก็ยิ่งหาย ยิ่งหาไม่เจอไง แต่ถ้าเรากลับมากำหนดพุทธโศก พุทธโศก เห็นใหม่ หรือปัญญาอบรมสมาธิ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิอย่างที่ว่า

นี่งานก็คืองาน เราก้วางไว้แล้ว นี่เราก้เสียสละตัวเรามาแล้ว เราก้เสียสละมาปฏิบัติแล้วทำไมมันไปคิดแต่เรื่องงานล่ะ? เวลาทำงานอยู่ก็คิดว่าอยากจะไปปฏิบัติ มันไม่เป็นปัจจุบันเลย

มันส่งไปอนาคตหมดเลย อนาคตคือสมบัติบ้า สมบัติบ้าคือมันยังไม่มา สมบัติบ้านะคิดไปหมดเลย จินตนาการไปทั่วเลย นี่สมบัติบ้า แต่ถ้าสมบัติของเรามันอยู่กับเราจริงๆ นะ

สมบัติของเรา ของของเรามันอยู่กับเรา สมบัติบ้านั้นยังไม่มา ถ้ามันไม่มามันคิดวิตกวิจารณ์ไปมันก็ทุกข์ไปอย่างนี้ไง แต่ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิมันวางนะ มันวางสมบัติบ้า แล้วมันจะอยู่กับสมบัติจริง สมบัติจริงคือจิตมันมีตัวตนอยู่กับเราไง ถ้ามีตัวตนอยู่กับเรา มีความรู้สึกอยู่กับเรา นี่ปฏิบัติมีอาชีพมันจะรู้ ถ้ามันรู้ว่ามันเจริญแล้วเสื่อมอย่างไร

ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ถ้าไม่มีเหตุ ไม่มีการกระทำ สิ่งนี้มันมาได้อย่างไร? เห็นไหม ว่าจิตนี้เป็นนามธรรม กิเลสก็เป็นนามธรรม แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว นี่มันละเอียดลึกซึ้งซึ่งนักจะสอนได้อย่างไร? ก็สอนอย่างนี้ไง ถ้าสอนอย่างนี้ ถ้าภาคปริยัติเราก็อศึกษาเอา นี่ศึกษาเรารู้จักชื่อมันหมดแหละ เรารู้จักชื่อ รู้จักเสียง รู้จักหมดทุกอย่างเลย แต่เราไม่เคยเห็นตัวตนของมันเลย

เหมือนนักบริหาร เห็นไหม นี่เราก็จะฝึกฝนของเรา ทำอะไรไปนะ เราไปฝึกงานเจ้านายจะบอกว่าผิดๆ ไอ้คนที่ฝึกงานงงนะ ทำอะไรก็ผิด ทำอะไรก็ผิดใจ แต่นักบริหารเขาเห็นของเขา นี่ทำอย่างนี้มา เริ่มต้นมันผิดมา เดี่ยวมันจะยุ่งไปหมดเลย เพราะเริ่มต้นผิดมา ท่ามกลางก็ผิดที่สุดมันยังไปพันกันยุ่งเลย เริ่มต้นต้องให้ถูกสิ

ทีนี้คนปฏิบัติใหม่จะ บอกว่าทำไมมันยุ่งขนาดนี้ล่ะ? ทำไมต้องตั้งสติล่ะ? ทำไมมันวุ่นวายอะไรขนาดนี้? เราก็อทุกข์มาพอแรงแล้วล่ะ เรามาก็จะเอาความสุขสบาย เห็นไหม ทางโลกเขาคิดใจ จะไปบวชพระ บวชทำไมรู้ใหม่? บวชไปพักผ่อน บวชพระจะบวชไปพักผ่อน บวชไปนอนวัดใจ ด้วยความคิดเขาคิดว่าบวชแล้วสบายใจ

ทีนี้เวลาเราบวชนะ บวชด้วยความเห็นภัยในวัฏสงสารใช่ไหม? เรารู้ใช่ไหม? เรารู้ที่อยู่ว่าชีวิตนี้เกิดมา นี่เกิดมาเป็นอริยทรัพย์ เกิดมาเป็นมนุษย์ แต่การเกิดเป็นมนุษย์เกิดมาเพื่อสร้างสมบารมี เกิดมาเพื่อการกระทำ เกิดมาเพื่อจะชำระล้างกิเลส ถ้าเกิดมาเพื่อจะชำระล้างกิเลสนี้เราเห็นภัยในวัฏฏะ เห็นภัยในวัฏฏะนะ ถ้ายังอยู่กันอย่างนี้ นี่จะมั่งมีศรีสุขอย่างไร จะทุกข์จนเจ็บใจอย่างไร ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด จิตนี้ต้องออกจากร่างนี้แน่นอน

การตายคือจิตนี้เคลื่อนออกไปจากร่าง แต่จิตมันไม่ได้ตาย แต่คนตาย คนนี้ตายแต่จิตไม่เคยตาย จิตนี้เคลื่อนออกจากร่างไปมันก็หมดชีวิตในโลกนี้ แต่จิตมันไม่เคยตาย จิตไม่เคยตายมันก็เวียนว่ายตายเกิดต่อของมันไป ถ้าจิตมันเวียนว่ายตายเกิดของมันไป นี่เราเห็นภัยในวัฏสงสารอย่างนี้ไง เราถึงจะมาประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราก็ต้องมีสติขึ้นมา เห็นไหม นี่เวลาทรัพย์สมบัติมันเป็นของเรา นี่เป็นทรัพย์สมบัติทางโลกนะ เป็นสมบัติสาธารณะ เราจะเจองานใครก็ได้ เราจะเอาไปใช้ประโยชน์สิ่งใดก็ได้ เราจะทำบุญสิ่งใดก็ได้

นี่เป็นสมบัติสาธารณะยื่นให้กันได้ เจองานกันได้ ช่วยเหลือเจองานกันได้ แต่เวลาปฏิบัติ นะ เวลาปฏิบัติเป็นสันตสิกขุโก เป็นปัจเจกตั้ง มันเป็นส่วนบุคคล เราเป็นสมาธินะ ใครปฏิบัติสมาธิแล้ว แล้วจะเอาสมาธิไปฝากคนอื่นได้ไหม? เออ วันนี้เอาสมาธิมาฝากนะ วันนี้เอาปัญญามาฝากนะ ใครโง่ๆ ก็เอาปัญญาขี้ดใส่หัวมันนะมันจะได้ฉลาดขึ้นมา มันเป็นไหม? นี่สิ่งที่มันจะโง่งงขนาดไหน มันก็เป็นเวรกรรมของคน

ถ้าเวรกรรมของคน เห็นไหม นี่ทางวิทยาศาสตร์เขาบอกว่าเรามีลูกนะ ตั้งแต่ ๑-๓ ขวบ ต้องกอดไว้ ให้ความอบอุ่นไว้ เพราะสมองมันจะพัฒนาตรงนั้น ถ้าสมองพัฒนาตรงนั้นเด็กมันจะฉลาด เด็กมันอยู่ตรงนั้น ตรงนั้นถ้ามันพ้นจากวัยแล้วนะมันสมบูรณ์ของมันแล้ว ความคิดมันจะเป็นแบบนั้น นี่พูดถึงทางวิทยาศาสตร์นะ แต่ถ้าพูดถึงทางธรรมล่ะ? ทางธรรม เห็นไหม เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาอายุเท่าไรล่ะ? สามเณร ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์ บางทีภิกษุผู้เฒ่าบวชเมื่อแก่ นี่ไปขอกรรมฐานเข้าป่าไปปฏิบัติ ถ้าสิ้นสุดเป็นพระอรหันต์ แล้วก็ขวบล่ะ?

นี่เวลาจิตใจมันพลิกมันเปลี่ยนแปลงนะ ขณะจิตที่มันเป็น ถ้าขณะจิตมันมีนะ ถ้ามันไม่มีขณะจิตมันเป็นไปโดยประสพการณ์ ประสพการณ์เราก็มีของเราไป เราก็มีความรู้สึกของเราไป เห็นไหม แต่ขณะมันไม่เปลี่ยนแปลง ถ้าขณะมันไม่เปลี่ยนแปลงนะ สัพเพ ชัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายนี้เป็นอนัตตา สรรพสิ่งนี้เป็นอนัตตา นี่ประสพการณ์ของใจมันก็ประสพการณ์ของมันไป แต่ขณะที่มันพลิก มันเป็นอนัตตาไหม?

กุปฺปธรรม อกุปฺปธรรม อกุปฺปธรรมพ้นจากความเป็นอนัตตา คงที่ของมัน ถ้ามันเป็นอนัตตามันต้องแปรสภาพ มันต้องแปรปรวนของมัน แล้วถ้าโสดาบมันแปรปรวนไหม? โสดาบมัน สกิทาคามี อนาคามี มันแปรปรวนไหม? มันไม่แปรปรวน ถ้ามันไม่แปรปรวนมันจะอยู่ในกฎอนัตตาได้อย่างไร? มันไม่อยู่ในกฎอนัตตา มันเป็นกฎอนัตตาไม่ได้ ทีนี้เป็นกฎอนัตตา

ไม่ได้ นี่ไงเวลาจิตที่มันเป็นไป จิตที่มันเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลงเพราะอะไรล่ะ? เปลี่ยนแปลงมันต้องมีเหตุมีผลสิ

ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ไม่มีสิ่งใดลอยมาจากฟ้า ไม่มีสิ่งใดเป็นของฟรีนะ เวลาเราทุกข์ เรายากอยู่นี่เราบอกเราทุกข์เรายาก เราทุกข์ยากเพราะเหตุใด? ทุกข์ยาก เห็นไหม ถ้าในพุทธศาสนาเราก็บอกนี่สภาคกรรม ทั้งสังคมเลยเวลามันเสื่อมมันเสื่อมไปทั้งสังคมเลย เวลามันเจริญมันเจริญทั้งสังคมเลย นี่ก็คือสภาคกรรม เราทำเวรทำกรรมร่วมกันมาเราถึงมาเกิดในสังคมร่วมกัน แล้วเกิดสังคมร่วมกัน แล้วส่วนบุคคลล่ะ?

ในสังคมนั้นถึงจะเสื่อมทรามขนาดไหน แต่ก็มีคนดีในสังคมนั้น สังคมนั้นจะสูงส่งขนาดไหนก็มียคนเลวในสังคมนั้น สังคมนั้นต้องมีคนดีคนเลวทั้งนั้นแหละ มันไม่มีสังคมใดดีไปทั้งหมดและเลวไปทั้งหมด ถ้าสังคมมันไม่ดีและเลวไปทั้งหมด แล้วมันเป็นเพราะอะไรล่ะ? เป็นเพราะอะไร? นี่กรรมส่วนบุคคลแล้ว การกระทำของเรา การกระทำ กรรมคือการกระทำ ถ้าการกระทำมันเป็นจิตเป็นนิสัยที่มันสะสมมา จิตไม่เคยตายๆ คนนี้ตาย ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด จิตนี้ต้องเคลื่อนออกจากร่างกายนี้ไปแน่นอน แล้วไปเกิดสถานะตามเวรตามกรรมของมัน แล้วมันจะพัฒนาของมัน

พระโพธิสัตว์ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย สร้างบุญญาธิการของพระองค์มา จิตของเรา ถ้าเราทำของเรามา มันจะมีอำนาจวาสนาบารมี อำนาจวาสนาบารมีอย่างไร? อย่างเช่น เหตุการณ์ใดเกิดขึ้น คนมองเหตุการณ์นั้นแล้วก็มีความรู้สึกแตกต่างกันไป มุมมองของคนมันแตกต่างกันไปทั้งหมด ถ้ามีเหตุการณ์สิ่งใดเกิดขึ้นมา เห็นไหม นี่เราไปเห็นสิ เห็นสุนัขที่มันเจ็บมันป่วย บางคนจิตใจเศร้าหมอง จิตใจนี้เวทนา แต่บางคนเห็นสุนัขมันเจ็บป่วยนะไม่มีความรู้สึกอย่างไร บางคนบอกว่ามันกะกะ มันเป็นของสกปรก นี่จิตใจของคนมันแตกต่างกัน

นี่ไงพันธุกรรมของจิต ถ้าจิตมีพันธุกรรมของมัน เห็นไหม ในการกระทำ สิ่งนี้สิ่งที่ทำของเขา มา ถ้ามันพิจารณาของมันเข้าไป มันต่างคนต่างรู้ ต่างคนต่างเห็นใจ ถ้าต่างคนต่างรู้ ต่างคนต่างเห็น นี่ต่างคนต่างรู้ ต่างคนต่างเห็นตามจริง ตามมุมมองที่มองเหตุการณ์นั้น เหตุการณ์นั้นที่เกิดขึ้นมา มุมมองของแต่ละคนมองแตกต่างกันไป มองแตกต่างกันไปเพราะว่ามุมมองเรื่องพันธุกรรม เรื่องจิตนิสัยมันแตกต่างกัน พอมันแตกต่างกัน การปฏิบัติมันแตกต่างกัน แต่ผลเวลาจิตที่มันพลิกใจ

จิตที่มันพลิกมันมีขณะจิตของมัน ขณะจิตมันต้องมีเหตุมีผล ถ้ามีเหตุมีผลขึ้นมา มรรคญาณมันหมุนไปอย่างไร? พิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม มันเป็นความจริงอย่างไร? ถ้าความจริงมันเกิดขึ้นมา ถ้าขณะจิตมันเป็นจริงขึ้นมา มันสมุจเฉทมันขาด พอมันขาดขึ้นมานี้อกุปปธรรม อกุปปธรรมที่มันเกิดขึ้นมา แล้วคนที่ได้ผ่านกระบวนการอย่างนี้มา แล้วมันจะเอากระบวนการอย่างนี้มาสู้กับเราไม่ได้หรือ? มีไหม? คนที่ผ่านกระบวนการของใจมาอย่างนี้ แล้วบอกว่าพูดไม่ได้ๆ เป็นไปไม่ได้ไหม?

ถ้ามันพูดไม่ได้ก็คือมันไม่รู้ใจ ถ้ามันพูดไม่ได้ก็คือมันไม่เห็นใจ มันเห็นตามตำราไป เห็นตามตำรา ตำราสอนกันมาอย่างนั้น ทุกอย่างทำมาอย่างนั้น นี่ตามตำราเขาสอนมาอย่างนั้น เห็นไหม ทีนี้ปริยัติต้องศึกษาไหม? ต้องศึกษา ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ การศึกษา ศึกษามาแล้ววางไว้แล้วทำให้มันเป็นความจริงขึ้นมา เราจะทำให้เป็นมืออาชีพไป ถ้ามีอาชีพนะ ไซ้ ในทางตะวันตกเขาว่าทางตะวันออกนี้สังคมอุปถัมภ์ มันก็อุปถัมภ์ อุปถัมภ์เพราะความผูกพัน ศาสนาสอนอย่างนี้

ขงจื้อ ขงจื้อสอนครอบครัวใหญ่ พุทธศาสนาสอนถึงความกตัญญูกตเวทิต์ ถ้าความกตัญญูกตเวทิต์เป็นเครื่องหมายของคนดี ถ้าคนมันดีทำอะไรมันก็ดีขึ้นมาไง ถ้าคนมันไม่ดีล่ะ? เห็นไหม มืออาชีพๆ เวลามันทุจริตนะมันยึดบริษัทไปเลย บริษัทมันเอาไปเลย มืออาชีพไป มืออาชีพมันโกงหมดเลย นี่มืออาชีพ เห็นไหม มืออาชีพถ้าเป็นคนดีด้วยล่ะ?

ฉะนั้น ทางตะวันออกถ้าเป็นอุปถัมภ์ คำว่าอุปถัมภ์ มันอุปถัมภ์เพราะว่าความเป็นผู้น้อย เป็นผู้ใหญ่มันมีจากวัฒนธรรมไป ถ้าวัฒนธรรมมีอย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอย่างนี้ จิตใจเราสอนอย่างนี้ เราก็เกิดมา เห็นไหม ตั้งแต่เด็กเราเกิดมาเป็นผู้ใหญ่ ต่อไปเราก็จะชราภาพไปข้างหน้า ผู้เฒ่าในหมู่บ้านนะเขาเป็นที่ปรึกษา ถ้าสังคมพุทธนะเขาจะถืออาวุโส ถ้ามีอะไรจะปรึกษาผู้เฒ่า เด็กมันก็ไม่ต้องไปพยายามทดสอบของมัน มันปรึกษาของมันได้ นี่พูดถึงสังคม

ฉะนั้น สังคมแล้วก็ย้อนกลับมาดูเรา คุณนั่งดูละครแล้วย้อนดูตัว ใจของเรา สิ่งนั้นถ้าเรามีอำนาจวาสนา มองสิ่งใดมันจะสะเทือนใจไป คนที่มีคุณธรรมมองสิ่งใดแล้วมันตั้งเวร แล้วมันก็จะเตือนตัวเอง เราจะเป็นอย่างนี้บ้างไหม? เราจะเป็นอย่างนี้บ้างไหม? มันคิดขึ้นมาแล้วมันจะหาทางออกของเรา ทางออก หาทางไป มันเตือนตัวเองตลอด มันทำให้ไม่ประมาทในชีวิต มันทำ

ให้เราสติปัญญา มันทำให้เราเข้มแข็งขึ้นมา มันจะเป็นประโยชน์กับเราถ้าเรามีปัญญาไง มีปัญญามองไป

เขาบอกธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติ มันเป็นธรรมชาติต่อเมื่อจิตใจที่มันมีคุณธรรมนะ แต่ถ้ามันไม่เป็นธรรม พอเห็นธรรมชาติแล้วมันเดือดร้อนไปหมดเลย มันอี๊ดอัดขัดข้อง ไม่พอใจอะไรทั้งสิ้นเลย ธรรมะเป็นธรรมชาติทำไมมันบีบคั้นหัวใจขนาดนี้ล่ะ? แต่ธรรมะเป็นธรรมชาตินะ มันเข้าใจธรรมชาติ แล้วเราพยายามจะต่อสู้กับมัน ถึงที่สุดแล้วมันเหนือธรรมชาติ เพราะมันไม่เวียนตายเวียนเกิดไง

การเวียนตายเวียนเกิดเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง นี่ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ ทุกข์ดับไป ก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง นี่ธรรมะเป็นธรรมชาติ ทุกข์ก็เป็นเราไง การเกิดก็เป็นเราไง ก็เป็นธรรมชาติไง แต่ถ้าเราชำระกิเลสสิ้นไปแล้ว เห็นใหม่ ทุกข์ ทุกข์เกิดจากเราไม่รู้ เกิดจากสมุทัยไง ถ้าไม่มีสมุทัย ทุกข์จะเกิดได้อย่างไร? ทุกข์จะเกิดได้อย่างไร? เราเข้าใจหมดเลย ถ้าไม่พอใจก็ทุกข์ แล้วเอ็งโง่งทำไม? เอ็งไปกว้านทำไม? ถ้ามันไม่มีสมุทัยมันจะทุกข์ได้อย่างไร? ทุกข์ก็คือทุกข์ แต่ทุกข์ไม่ใช่เรา ทุกข์อยู่นั่น ภูไม่เกี่ยว นี่ถ้ามันมีสติปัญญาขึ้นมา มันเหนือธรรมชาติอย่างนี้ไง

ฉะนั้น ธรรมะถึงเหนือธรรมชาติ เหนือธรรมชาติด้วยมรรคญาณ เหนือธรรมชาติด้วยการกระทำ แล้วจิตใจมันจะเป็นสัจจะความจริงของมันขึ้นมา มันจะเป็นธรรมชาติอยู่ในใจของเรา นี่ถ้ามีอาชีพเราฝึกหัดของเราขึ้นไป จะมีอาชีพขนาดไหนเราก็มีครอบครัว เราก็มีความรู้สึกนึกคิด มันจะเป็นมืออาชีพจนไม่มีความอุปถัมภ์ค้ำจุนกันเลยหรือ เราจะมีความอุปถัมภ์ค้ำจุนของเราแล้วดูแลหัวใจของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง